

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ΄.

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 3 ΤΟΥ ΝΟΕΒΡΗ 1912

ΑΡΙΘΜΟΣ 493

ΕΝΑΣ ΛΛΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ·
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα (συνέχεια).
ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΑΛΠΑΘΙΩΤΗΣ. Stabat mater dolorosa.
ΤΑΚΗΣ ΜΠΑΡΛΑΣ. Ἑλλάδα—Ρωμιόσση.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ποίηση.
ΑΓΓΕΛΟΣ ΡΩΜΑΙΟΣ. Στὸν ἐλευθερωτὴ Διάδοχο Κωνσταν-
τῖνο.
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Φυγοπόλεμος.
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ.

ΕΛΛΑΔΑ·ΡΩΜΙΟΣΣΗ

Διθυραμβικὴ Μπαλλάντα

Σκοτιάδια κι' ἄλυσσίδες... καὶ νεκρώνει
Ἡ δόξα τῶν προγόνων—μαῦρα χρόνια !...
Σάμπως βραχνᾶς καὶ μαΐσσα ποῦ μαργώνει,
Ἡ Ἑλλάδα ἢ ἀβασίλευτη, ἢ αἰώνια,
Χλωμὸ Φεγγάρι ἀπὸ σὲ τάφων χιόνια...
Κι' ἄστρα, τὰ παραμύθια τὰ παλιά...
Θρήνοι καὶ γόοι καὶ βόγγοι—μαῦρα χρόνια !...
Βαθειῦ, σὺν τάφου πλάκα ἢ σιγαλιά...

Ἡ Ροδαυγὴ !... Καὶ λάμπει ! καὶ θαμπώνει...
Οἱ σάλπιγγες—ἀλόχτερες κι' ἀηδόνια.
Κι' ὁ Γήλιος ποῦ Φεγγάρι κι' ἄστρα λιώνει...
Χαρολαῶν βροντόλαλα μηλιόνια...
Βαθειῦ στὴ γῆς τοῦ Φονικοῦ τ' ἄξονια
— Τριαντάφυλλα καὶ ρόδα κι' ἀγριλιά...
Γήλιος ἢ Ρωμιόσση !... Τὰ κανόνια
— Νταούλια καὶ ζουρνάδες καὶ βιολιά...

Βόγγοι καὶ γόοι κ' ἢ Νύχτα ἢ αἰώνια
— Βαθειῦ σὺν πλάκα τάφου ἢ σιγαλιά...
Θάμπος ὁ Γήλιος !... Τὰ μηλιόνια, τὰ κανόνια
— Νταούλια καὶ ζουρνάδες καὶ βιολιά.

ΤΑΚΗΣ ΜΠΑΡΛΑΣ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΟΙΗΣΗ

Δυναμώνει τὰ στέρνα μας καὶ κάνει δλο μας
τὸ εἶναι νὰ κυματίζῃ σὺν ψηλὰ στηλωμένο λάδαρο,
τῶν τρανῶν πολεμικῶν ἀγώνων ὁ ἄνεμος. Περπα-
τοῦμε σὰ νὰ πετάμε. Καὶ οἱ λογισμοὶ μας ἀερόπλα-
να. Κάτι γενναῖο καὶ στὴ σκέψη μας, εὐγενικὸ καὶ
στὰ λόγια μας. Πατοῦμε σὲ ψηλότερο ἔδαφος. Γενό-
μαστε—πῶς νὰ τὸ πῶ ! — ἀντικειμενικώτεροι. Ξε-
χνιούμαστε λιγάκι. Ἔτσι μπορεῖ νὰ θαματουργήσῃ
ἕνας πόλεμος. Μᾶς ἀνεβάξει καὶ μᾶς καλλιερεύει.
Ντρέπεται κανεὶς νὰ φανῇ μικρός. Ὁ ψόφιος φιλο-
τιμιέται νὰ φανῇ ἄντρας, καὶ ὁ τολμηρὸς γίνεται
ἡρωϊκός. Τὰ φαινόμενα.

Μέσα στὸ γενικὸ τοῦτο ξεκαθάρισμα, μὲ λύπη
μου παρατήρησα ἕνα ἢ δυὸ κρούσματα, ἀπὸ τὰ προ-
στυχώτερα δείγματα κουτοπονηριάς. Μέσα στὸν πνε-
υελήνιον ἐνθουσιασμό, ποῦ ἔλα τὰ πράγματα γύρο
μας σὰ νὰ προβάλλουν καθαρώτερα καὶ ἀληθινώτε-
ρα, τὴ μιὰ φορὰ κάποιος καλοσυνείδητος κύριος
βάλθηκε νὰ καταγγεῖλῃ τὴν Κυβέρνηση ὅτι ἄδραξε
μιὰ περίσταση ποῦ κανεὶς δὲν προσέχει σὲ τέτοιες
λεπτομέρειες, γιὰ νὰ διορίσῃ διευθυντὴ τοῦ διδασκα-
λείου, νομιζῶ, ἕνα... μαλλιαρό ! ὦ ! τὸ φρικαλέο
κακούργημα !

Τὴν ἄλλη φορὰ κάποιος ἄλλος πατριωτικώτα-
τος καὶ φιλομουσώτατος ἄνθρωπος καταγγέλλει, ἔχι
πιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, μὰ τὴν Ἑλληνικὴ
Ποίηση, γιὰ τὴν χρεωκόπησε, καθὼς λέει, ἄδοξα κ'
αἰσχρά. Ὁ Πόλεμος ἀρχισε νὰ στραποδροντᾷ· πέρα-
σε μιὰ βδομάδα· δάφνες ὀριστολογίζουσε τὰ Ἑλλη-
νικὰ ὄπλα, καὶ δὲν εὐτύχησε ὁ κύριος νὰ διαβάσῃ
μέσα στὴν ἐφημερίδα του, κάπου, μαζὶ μὲ τὰ τηλε-
γραφήματα τῆς ἡμέρας καὶ μὲ τὰ λογῆς κριτικὰ
κ' ἐνθουσιαστικὰ ἄρθρα, κανένα ποίημα ποῦ νὰ τοῦ
γιομίσῃ τὸ μάτι· ἄρα δὲν ὑπάρχει ποίηση στὴν Ἑλ-
λάδα. Σοφὴ ἀνακάλυψη !

Ἡ ἀνακάλυψη τούτῃ ἀνάξια εἶναι νὰ τὴν προ-
σέξουμε, γιὰ τὴν δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ παρὰ ἀπὸ ἄν-
θρωπο ἀνειλικρινῆ, ποῦ δὲ γράφει παρὰ γιὰ νὰ
πειράξῃ πρόσωπα, κι ἄς εἶναι καὶ κουτὰ καὶ ἀδέ-
ξια, ἢ ἀπὸ ἄνθρωπο ποῦ δὲν ὑποψιάζεται τὰ φυσικὰ
καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ποιητικῆς τέχνης,
καὶ ξεχωριστὰ στὴν περίστασι τούτῃ τὸ ἔργο καὶ

τήν αξία τῆς νέας ἑλληνικῆς ποίησης, σὲ ὅ,τι ἐκείνη μᾶς παρουσιάζει χαρακτηριστικώτερο καὶ σημαντικώτερο, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἀδιάκοπα : στὴν πατριωτικὴ ἔμπνευση.

Μολαταῦτα ἡ ἀνακάλυψη τούτῃ ἔχει καὶ τὸ καλὸ τῆς. Δίνει ἀφορμὴν νὰ μιλήσῃ κανεὶς, κι ἄς εἶναι βιαστικά καὶ πρόχειρα, γιὰ ἀντικείμενα, ποῦ ἐνδιαφέρουν τοὺς ἀληθινὰ φίλους τῶν ποιητῶν, καὶ τοὺς καλοσυνείδητα γνωρισμένους μὲ τὸ ἔργο τους.

Ἡ νέα Ἑλληνικὴ ποίηση, σὲ ὅ,τι διαλεχτότερο παρουσιάζει, μπορεῖ ἀξιόλογα νὰ ζεταστῇ, νὰ κριθῇ καὶ νὰ βαλθῇ σὲ τιμητικὴ θέση ἀπὸ τὸν ἐξεταστὴ καὶ τὸν κριτὴ τῆς νέας εὐρωπαϊκῆς ἢ παγκόσμιας ποιητικῆς τέχνης, γενικώτατα, σὰν ἓνα μικρὸ κεφάλαιο τῆς πολυπρόσωπης αὐτῆς ἱστορίας. Μὰ δύσκολα πολὺ ὁ ἐξεταστὴς θὰ κατώρθωνε νὰ ξεδιάλυσῃ μέσα στὸ νέο ἑλληνικὸ λυρισμὸ κάποιο στοιχεῖο ἰδιαίτερο, καθαρὰ δικό του. Ἐξαιρεση κάνει ἡ ποίησή μας ἢ ἔμπνευσμένη ἀπὸ τὸν ἔρωτα καὶ ἀπὸ τὴ δόξα τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδας. Ἡ ποίηση τούτῃ ἀπὸ τὸ Ρήγα καὶ τὸ Σολωμὸ ἴσα μὲ σήμερα ἀκολουθεῖ μιὰ παράδοση, ἔχει κάποια δική της φυσιογνωμία, ξεχωρίζει.

Ἡ ποίηση τούτῃ, στὰ ἔργα τὰ ὠραιότερα καὶ στὰ πιδ βαθιὰ σφραγισμένα μὲ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση καὶ μὲ τὴ χρυσὴ βούλλα τῆς τέχνης, σπάρθηκε βέβαια πάντα σὲ μέρες πατριωτικῆς ἐνέργειας κ' ἐθνικῶν ἐνθουσιασμῶν, μὰ σχεδὸν φανερώθηκε σὲ τρόπο ποῦ θυμίζει τὴν ἀλήθεια τοῦ λόγου τοῦ ποιητῆ : ἡ σκέψη γοργή, ἡ τέχνη ἀργή· ὄχι αὐτοσχέδια, ὄχι πρόχειρα, ὄχι δημοσιογραφικά. Ὁ «Υμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Σολωμοῦ δὲν ξεφύτρωσε μὲ τοὺς πρώτους κρότους τῶν καρυοφυλλιδῶν τῆς Ἁγίας Λαύρας, μὲ τὰ πρῶτα ἀστραπόδροντα τοῦ 21. Ἡ χρονολογία του εἶναι «Μᾶης 1823». Ἀριστοῦργημα σὰν τοὺς «Ἐλεύθερους Πυλαιορημένους» σχεδιάζοταν, γράφονταν, ξαναγράφονταν, χτενίζονταν, σμιλεύονταν, ἤσουχα, γαληνά, σπουδαστικά χρόνια καὶ χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ μεγάλου μας Ἀγώνα. Τὸ ἀριστοτέχνημα τῆς Κρητικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1866, ὁ «Ὀρκος» τοῦ Μαρκοῦ, φάνηκε μιὰ καὶ καλὴ στὰ 1875. Ὁ Βαλαωρίτης πρόσφερε τὸ φόρο του στὴν ἴδια κρητικὴ ἐπανάσταση ὄχι μὲ τραγούδια ποῦ θὰ παρακολουθοῦσαν μέρη μὲ τὴ μέρη στὶς ἐφημερίδες τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου τὰ κατορθώματα τῶν παλληκαριῶν τῆς Κρήτης, καθὼς κάμανε ἄλλοι, ποῦ δὲ φτάνανε στὸ ἀνάστημα τὸ Βαλαωρίτη· καὶ ὁ Βαλαωρίτης πρόσφερε τὸ φόρο του στὴν ἰδέα, τυπώνοντας στὰ 1867 τὸ «Διάκο» του· ἔργο ἀναφερόμενο σὲ παλιούς καιροὺς ἡρωϊκούς, σπουδασμένο καὶ μελετημένο. Κι ὁ ποιη-

τῆς εἶναι πρῶτ' ἀπ' ὅλα μελετητής. Μιὰ γιὰ πάντα, τελειωτικά, σ' ἓνα του μονάκριβο τραγούδι: «Τοῦ Χάρου τὸ τραγούδι»,—ὁ Ψυχάρης κρέμασε γιὰ τὴν αἰωνιότητα σὲ μὴν ἀπὸ ἀκριβὸ μέταλλο κορνίζα τὴ σκοτεινὴν εἰκόνα τοῦ πολέμου τοῦ 1897. (*)

Καὶ μὲ τὸν πόλεμο τοῦτο ποῦ κορώνει του εἶναι ἴσα μὲ τὴν ὠρα ἢ Θεσσαλονίκη, δὲν πρέπει νὰ μιμνήσκουμε πῶς ἢ ποίησή μας μπάζει στὸ ταμεῖο τῆς πλούσια ἀποθεματικὰ κεφάλαια. Θὰ τὰ χρησιμοποίησῃ, καθὼς αὐτὴ γνωρίζει, «μὲ καιρὸ καὶ μὲ κόπο». Εἶναι μεγάλη ἀφέλεια νὰ ἀνυπομονοῦμε ἀπὸ τώρα καὶ κουτοπόνηρα νὰ γκαρίζουμε πῶς ἐχρεωκόπησε ἢ ποίηση, γιὰτὶ δὲν τὴν εἶδαμε ὡς τὴν ὠρα νὰ σέρνεται στοὺς δρόμους, οὐρὰ δὲν ξέρω ποιῶν παρρηγιῶν ἐφημερίδων καὶ συμπλήρωμα ποιῶν πατριωτικῶν ἄρθρων.

Πολὺ καλὰ γνωρίζω πῶς ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ δουλέψῃ καὶ μπορεῖ νὰ φανῇ, ἐλεύτερα, καὶ πολυτροπα, καὶ ἀπὸ κάθε λογῆς εἶδηση ἔμπνευσμένος, καὶ ἀπὸ τὰ πάντα τῆς ζωῆς ὀδηγημένος καὶ μέσα στὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων, καὶ πρόχειρα, καὶ κομματιαστά. Μὰ τοῦτο θὰ εἶναι κάτι πιδ πολὺ ἐξαιρετικὸ, παρὰ κανονικὸ, καὶ, συχνὰ πυκνά, δουλειὰ τέτοιου εἶδους δὲν παρουσιάζει τὴν ἰδεώδη ἐντέλεια ποῦ ξεχωρίζει τὰ δυνατὰ καὶ τὰ ἀθάνατα ἔργα.

Πολὺ καλὰ γνωρίζω πῶς ὁ μεγάλος μας ἀγώνας ὁ τωρινὸς ἔκαμε νὰ κυκλοφοροῦνε στὶς ἐφημερίδες παντὸς εἶδους στιχοῦργήματα, τὰ περισσότερα βέβαια ἀρκετὰ σαχλὰ καὶ ἀπελπιστικὰ μέτρια. Μὰ ἢ ἐνέργεια καὶ ἢ αξία τῆς ποίησής μας δὲ θὰ κριθῇ ἀπὸ τὰ μέτρια καὶ ἀπὸ τὰ κοινὰ ἔργα, ποῦ εἶναι πληθος, ἀλλ' ἀπὸ τὰ καλὰ τῆς κι ἀπὸ τὰ γνήσια, ὅσο κι ἂν εἶναι σπάνια καὶ ἀραιά. Ἔτσι γίνεται παντοῦ. Καὶ μέσα στὸ πληθος αὐτὸ βρίσκονται τρία ἢ τέσσερα ἀξια νὰ εἰπωθοῦν πραγματικὰ ποιήματα. Καὶ φτάνουν αὐτὰ γιὰ νὰ ποκαταστήσουν τὴν τιμὴ τῆς νέας Ἑλληνικῆς Μούσας. Μὰ γενικώτατα, ἀπ' ὅσα μπαίνουν, καὶ, πιδ πολὺ, ἀπ' ὅσα δὲ μπαίνουνε στὶς ἐφημερίδες, ποῖός εἶν' ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἐκδώσῃ κριτικούς καθολικούς φετφάδες ;

Ἐνας ποιητὴς μπορεῖ νὰ χύνη, βέβαια, κάποιο λυρισμὸ στὴ χρονολογικὴ, μέρα μὲ τὴ μέρα, παρακολούθηση τῶν γεγονότων, μὰ τὸ ἔργο τοῦτο τὸ ἐκτελεῖ ζωηρότερα, σπουδαιότερα, ἀποτελεσματικώτερα, ὁ δημοσιογράφος, πιδ πολὺ τώρα μὲ τὴν προ-

(*) Μιὰν ὄψη τοῦ μεγάλου ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1878 ζωηρὰ ξεσκεπάζει «Ἡ Μητέρα τῶν Ἑπτὰ» ποίημα τοῦ Βιζυηνοῦ, δυσεῦρετο σήμερα φάνηκε χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸν πόλεμο ἐκεῖνο. Οἱ καλλίτεροι πατριωτικοὶ τοῦ Παράσχου δὲν εἶναι οἱ ἐπίκαιροι.

κοπή και με τὸ ἀπεριόριστο ἄπλωμα τῆς ἐπιρροῆς τοῦ τύπου. Ἄλλο ἢ σύνθεσις ἑνὸς ζωγράφου καὶ ἄλλο τὸ φωτογραφικὸ στιγμιότυπο, ἔσο κι ἂν τὸ δεύτερο χρησιμεύει στὴν περίστασι. Εἶδα στίς βιτρίνες τῶν καταστημάτων μεγάλους καρφωμένους χρωμολιθογραφικὸς πίνακες με στεφανωμένα τὰ συμπλέγματα 1821—1912, με ἀποθεωμένα τὰ πρόσωπα τοῦ Διαδόχου καὶ τοῦ Βενιζέλου. Ζωηρὰ παρασταίνουσι, ἔσο κι ἂν εἶναι χοντροκομμένα, τὴν πλατεία ἀπλωμένη λαϊκῆ συνείδησι. Μὰ εἶναι ἄλλο, δλωσδιόλου ὁ πίνακας τοῦ καλλιτέχνη ζωγράφου, ἄλλος, δλωσδιόλου ὁ στίχος τοῦ τεχνίτη ποιητῆ.

Ἔλεγε ὁ Γκαίτε : Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω τὴ νόημα ἔχουσι στίχοι πολεμιστήρια ποὺ γίνονται στὴν ἡσυχία τοῦ γραφείου. Τοὺς στίχους τοῦ Καίρνερ, μάλιστα, τοὺς νοιώθω. Γραφτήκανε στὸ στρατόπεδο, με τὴ βοή τῶν ἔπλων, κι ὁ ποιητῆς τοῦ «Σπαθιοῦ καὶ τῆς Δύρας» σκοτώθηκε στὸν πόλεμο, τραγουδιστῆς καὶ στρατιώτης. Ὁ Γκαίτε εἶχε δίκιο, γιατί ἤθελε με τὰ λόγια του νὰ χτυπήσῃ τοὺς πατριώτες ποιητῆς ποὺ πιστεύανε πὼς ἡ φιλοπατρία καὶ ὁ ἀρειμάνιος ἐνθουσιασμός φτάνει νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψη τῆς ἀγνῆς ποιητικῆς δυνάμεως καὶ τέχνης, καὶ ποὺ μὴ λογαριάζοντας γιὰ τίποτε τὴν ὑψηλότετη ἐργασία τοῦ ποιητῆ τοῦ «Φάουστ», ἀπορούσανε καὶ σκανταλιζόνταν, πὼς δὲ σκάρωνε κι ὁ Γκαίτε θούρια καὶ διθύραμβους.

Ἄν ἐξοῦσε ἀνάμεσὸ μας ὁ Ὀλύμπιος, εἶμαι βέβαιος πὼς ἀπὸ τὰ ἐνέα δέκατα τῶν πατριωτικῶν στίχων ποὺ φαίνονται στίς στήλες τῶν ἔφημεριδων, θὰ προτιμοῦσε τὸ ἔργο τοῦ Ματσούκα, ποὺ μετατόπισε τὰ θούρια ἀπὸ τὸ στίχο στὴν ἴδια του τὴ ζωῆ, καὶ τώρα γυρίζει στὰ στρατόπεδα, ἀντὶ νὰ γυρίξῃ στίς ἔφημερίδες. Μὰ δὲν εἶναι γιὰ τοῦτο λιγώτερο ἀληθινὸ πὼς ὁ πὸ ἀληθινὸς κι ὁ ἀληθινὰ μεγάλος πατριώτης ποιητῆς δὲν εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητη νὰ εἶναι καὶ τῶν ἔπλων ἐμπειρος, καὶ μέσα στὴν «πολέμια χλασὴ» νὰ βροντοφωνῆ τις στροφές του. Ὁ «Ἰγμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» πρωτοτυπώθηκε, μὰ δὲ γράφτηκε στὸ Μεσολόγγι. Καὶ τὸ πολεμικὸ, καθὼς καὶ κάθε εἶδους ποιητικὸ ἀριστούργημα ἀκέραιο βγαίνει ἀπὸ τὴ φαντασία τοῦ πλάστη ποιητῆ, γαληνὰ ἀκκουμπώνοντας ἀπάνου στὸ εἰρηνικώτατο γραφεῖο του.

Ὅποιος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ τονώσῃ καὶ ρυθμίσῃ τὴ συγκίνηση τῶν ἡμερῶν τούτων με τὴν ποιητικὴν ὁμορφιά, δὲ θὰ χρονοτριβήσῃ γυρεύοντάς την μέσα σὲ στήλες ἔφημεριδων τῶν ἡμερῶν τούτων. Θὰ ξέρῃ νὰ τὴν εὖρη, διαλαλήτρα καὶ προφήτισσα κατορθωμάτων σὰν αὐτὰ ποὺ κρατιένται ἀπὸ τὴν Ἐλασσόνα ἴσα με τὴ Θεσσαλονίκη καὶ πέρα, στὰ βιβλία τῶν ἀναγνωρισμένων ποιητῶν μας, σὲ

στίχους σφραγισμένους με τῆς αἰωνίας ποιήσης τὴ σφραγίδα, σχεδὸν ἔξω ἀπὸ τὸν τύπο καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον, ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ καιροῦ τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Σολωμοῦ ἴσα με τοὺς στίχους τῶν καιρῶν τοῦ Μαρκορά καὶ τοῦ Σκίπη. Γιατὶ ὁ ποιητῆς—τὸ εἶπα κι ἄλλοῦ—δὲν εἶναι ἔ,τι γράφει· εἶναι *δ,τι ἔγραψε*.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΦΥΓΟΠΟΛΕΜΟΣ

Τοῦ φίλου μου
Θοδωράκη Λεονάρδου

Κεῖνο τὸ βράδι, Γιαννάκη, σιχάθηκα τὸν ἑαυτὸ μου· πιστεψέ με· τὸν ἔφτυσα, πές.

Εἶχα πάει στὴν πόστα, ἐφτάμιση πάνου κάτω ἢ ὦρα, ἀπαντέχοντας κάπιο γράμμα φιλικό. Γιόματῃ ἢ πλατιά αὐλὴ τῆς πόστας στρατιώτες· στρατώνας ἔμοιαζε. Ἄλλοι μπαίνανε, ἄλλοι βγαίνανε, ἄλλοι ζητούσανε γράμμα τους, ἄλλοι σκυμένοι πάνου στὰ θρανία, ποῦναι καταμεσίς στὴν αὐλὴ, γράφανε στοὺς δικούς τους, στὴ μάννα τους, στὴν ἀγαπητικιά τους, στὴν ἀδερφή τους, ποιὸς ξέρει.

Γράμμα δὲν εἶχα, ἤθελα νὰ φύγω, μὰ κάτι με κρατοῦσε κεῖ. Ἡ ζουγραφιά με τραβοῦσε. Θὰ φεύγανε κι αὐτὰ τὰ παιδιὰ σήμερ' αὔριο γιὰ τὸν πόλεμο. Τί νὰ συλλογιζόντουσαν τὴν ὦρα ποὺ σκυμένα στὸ χαρτί γράφανε στοὺς δικούς τους; Οὔφ!... Ἐγὼ τὰ δοῦμε τί συλλογιζόμενα... Ἐγὼ ὁ ἀχρηστος, ὁ ἀπόλεμος... Μὰ τί νὰν τὸ λέω; Ἐκανα νὰ φύγω. Στὴ μεγάλη αὐλόθουρα σκουνηθήκα μ' ἕναν ἀντάρτη. Με χαιρέτησε, μούσφιξε τὸ χέρι.

— Σ' ἀφίνω γειά!.. Αὔριο φεύγω γιὰ τὴ Μακεδονία!

Καὶ λαμποκοποῦσε ἀπὸ χαρὰ. Πανηγυριώτης λές κ' εἶτανε· ὄχι ἀντάρτης.

Μωρὲ κι αὐτός; Ἄλοίμονο! Κι αὐτός, μάλιστα! Ἐνα παιδί σπουδαγμένο στὴν Εὐρώπη, σεμνὸ σὰν κορίτσι, ἀπὸ σπῆτι, γιομάτο ζνεῖρα κ' ιδέες, ποὺ τὸ θαρροῦσα ἱκανὸ μόνο νὰ κυνηγήσῃ καὶ νὰ πιτύχει καμιά θεσοῦλα καλὴ καὶ καμιά γερὴ προκούλα!... Νά, κι αὐτὸς ἀντάρτης σήμερα. Κάτου ὄλες οἱ ιδέες κι ὄλα τὰ ζνεῖρα, καὶ μιὰ ιδέα μοναχά, νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ πέσει γιὰ τὴν πατρίδα του.

Καὶ γώ; Καὶ γώ; Ἄλλοτες, ναί, στὰ περασμένα, πάντα κάτι με δικαιολογοῦσε ποὺ δὲν τὸ κουνοῦσα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ποὺ ἐδλεπα τοὺς ἄλλους νὰ φεύγουνε, καὶ γὼ δὲν ἄφωνα τὸ ραχάτι μου καὶ τὴ συζήτηση στοὺς καφενέδες, παλιοκαφενές καὶ

γώ. Στά 77, θυμάμαι. είμουνε παιδάκι άκόμα, ναυτικά φορούσα, στο σκολεϊό πήγαινα. Φορούσα και γώ τον άντάρτικο κουκκο τής μύδας, ένα μαύρο σαν καλογερίστικο σκούφο από ψευτοαστρακά, τσακισμένονε στη μέση, κ' έπαιρνα ξοπίσω μ' άλλους συμαθητάδες μου στο δρόμο τους άντάρτηδες που φεύγανε για τή Θεσσαλία ή συντρόφευα τά τάγματα που με τó «Μαύρ' είν' ή νύχτα στα βουνά» τής μουσικής παίρνανε τó δρόμο του Δαφνίου και τραβούσανε για τή Λαμία, στα παλιά μας τά σύνορα. Τó βράδι, θυμάμαι, στο σπίτι, ύστερ' από τó φατ', άκουγα τόν παπού που συζητούσε μ' άλλους, ένα δυό, συναγωνιστές του τού 21, γεροντάκια σεβάσματα και καμπουριασμένα από τά χρόνια, για τó Ρωσοτουρκικό πόλεμο.

— Νά, ó Μόσκοβος διάβηκε τó Δούναβη και μεϊς άκόμα νά κουνηθούμε !...

— Όχι δά ! Χτές έφυγε ó Μπασδέκης με τρακόσιους άντάρτες !

— Έπεσε κ' ή Πλέβνα και μεϊς άκόμα !...

— Πώς άκόμα ; Όλο και φεύγουν οί δικοί μας..

— Όστε θά μπούμε τούτη τή φορά στη Σαλονίκη ;

— Στη Σαλονίκη, άπαντούσε στοχαστικά ó παπούς, δέ θά μπούμε μεϊς· θά μπούνε ύστερ' από χρόνια τάγγόνια μας... Μ' ένα δυό κουτσάγματα πεζικό που φύγανε σήμερα δέν παίρνεται ή Σαλονίκη...

— Τά είδα και γώ, παπού ! Πήγα ίσαμε τόν 'Αη Σάβα μαζί τους.

— Έσύ νά κοιτάξεις τά μαθήματά σου... Δέν είναι άκόμα καιρός σου για τέτια...

Είχε δίκιο ó παπούς. Δέν είτανε καιρός μου τότες. Μά και στα 86 καιρός μου δέν είτανε. Δέν είχα κληρωθεί άκόμα τότες. Και οί δικοί μου, οί συφοιτητές μου και οί φίλοι μου, φεύγανε για τά Σύνορα· άλλοι στην Άρτα, άλλοι στο στρατόπεδο τής Γιάννουλης. Και γώ έκαμνα τó χρέος μου από δώ, πρώτος πρώτος στις πατριωτικές διαδήλωσες. Άγκαλά, έκαμνα και κάτι άλλο σοβαρώτερο, έγγραφα ποιήματα πατριωτικά και τάστελνα μέσα σε γράμματα φλογερά σε φίλους μου τής Άρτας και τής Γιάννουλης. Τί άλλο νά κάνω ; Άς είχα κληρωθεί και γώ και τά λέγαμε.

Έρθε και τó 97 και με βρήκε άπαλλαγέντα. Άχ, αυτός ó Ντεληγιάννης, και δέ θά μάς καλέσει και μάς ; Πόλεμο κάνει για τó κλωτσοσκούφι παίζει ; Νά, έμεις τώρα, σακάτηδες δέν είμαστε, τί μάς κρατάει έδω ; Άπαλλαγέντας, λέει. Κολούθια. Άς μάς καλέσει και σε δέκα μέρες μάς έτοιμάζει και μάς στέλνει στα Σύνορα. Δέ σου λέω,

μπορεί νά μην είμαστε άκόμη για πόλεμο, μά για κάτι θά χρειαστούμε. Τó κάτου κάτου, άς κουβαλάμε νερό και φουσέκια σε κείνους που θά πελεμάνε.

Μά ó Ντεληγιάννης δέ μάς καλούσε και τόν πόλεμο δέν τόν είχαμε πάρει και τόσο στα σοβαρά. Έτσι μπορούσε κανείς νά κάθεται στην Άθήνα μ' άναπαμένη τή συνείδηση και νά γριλιζέι στους καφενέδες πώς προδοθήκαμε.

Μά τώρα ;... — Όξω ψιλόβρεχε. Είχα σηκώσει τó γιακά του πανωφοριού μου, είχα χώσει τά χέρια στις τσέπες, είχα κατεβάσει τó καπέλο χαμπηλά, ίσαμε τά φρύδια, και σιγανέβαινα τήν όδó Σταδίου, πρós τó Σύνταγμα, με βήμα κηδείας, πές. Οί δρόμοι γιομάτοι στρατιώτες και άλλους. Πού και πού με χαιρετούσε κανένας γνωστός μου. Ά φορούσε τó χακί, τόν άντιχαιρετούσα δειλά και ντροπιασμένα. Άν όχι, βαρετά και με περιφρόνηση. Στην όργή, νά και τó λεβεντόπαιδο που ξεκίνησε από τίς Ίντιές, που άφισε τάγαθά του και τή δουλιά του, και ήρθε δώ και φόρεσε τή στολή του, λοχίας του ίππικού, κ' έβαλε μέσα και μέσα για νά τά καταφέρει νά φύγει αύριο για τά Σέρβια ! Τί είτανε νάν τó ιδώ κι αυτό κείνο τó άναθεματισμένο τó βράδι ; Με χαιρέτησε γκαρδιακά, μά έγώ μούγγρισα και πέρασα γοργά, σά νά μην ήθελα νάν τó ιδώ, σά νάν τó φοδόμουνα !

Άλοίμονό μου ! φοβιτσιάρης είμαι ; Τόν τρέμω τόσο τόν πόλεμο ; Όχι. Σου τóρκίζουμαι, Γιαννάκη, όχι ! Κάτι άλλο με κρατάει, ξέρω και γώ τί, νά, μία περίεργη κι άδικιολόγητη δικαιολογία, πώς δέ με ζήτησαν, δέ με χρειάζονται, δέ με πήρανε, και μία που δέ με πήρανε θάτανε πολύ έγωϊστικό νά πάω μοναχός μου, άφίνοντας στους πέντε δρόμους τόσοσ και τόσοσ πίσω μου που έχουν άνάγκη, από μένα, που κρατάνε κρεμασμένη σε μένα τή ζήση τους.

Ξέρω και γώ ! Τί νά σου πώ ;... Και τραβούσα δλοέντ τόν άνήφορο μελαχολικός και ντροπιασμένος και δέ μούκανε καρδιά νά πάω νά κλειστώ σπίτι μου. Θαρρούσα πώς, έτσι που γύριζα και τυραγιόμουνα στους δρόμους, κάπως ξαγνιζόμουνα, ξαλάφωνα κάπως, και πώς έδινα και γώ κάτι στην πατρίδα μου : Τή ντροπή μου και τή σταναχώρια μου.

Κοντά στο Σύνταγμα με σταμάτησε κάποιος δικός μου. Δίχως χακί κι αυτός. Τά ίδια τά χάλια μου.

— Μωρέ Σταμάτη, ούτε ή επίταξη δέ μάς παίρνει έμας ! μου λέει γελώντας.

— Για στάσου ! τού άποκρίθηκε σκουντουφλιασμένα. Μπορείς νά φτύσεις τόν έαυτό σου ;

— Τ' είν' αυτά που λές ;

— "Όχι; Τότε φτύσε με και νά σέ φτύσω. Μονάχ' αυτό μ'ας ταιριάζει.

Και τὸν ἄριστα μάρμαρο κι ἄλλαξα δρόμο, γυρίζοντας ἀπὸ κάτω στενοσόκακα σπιτί μου, μὲ μιὰ σκέψη καρφωμένη στὸ μυαλό μου. Ἄριο πού θὰ πάρουμε τὴ Σαλονίκη καὶ θὰ γιορτάζουν οἱ ἄλλοι τὰ ἐπινίκια, ἐγὼ δὲ θάχω κανένα δικαίωμα νὰ γιορτάσω μαζί τους, οὔτε νὰ χαρῶ, γιατί κλέβω ἀπὸ τὴ χαρὰ τους. Εἶναι τὸ ἴδιο πὰ νὰ ψωνίσουνε ἄλλοι καὶ νὰ μαγερέψουνε καὶ γώ, ὁ ἐρίφης, νὰ στρωθῶ στὸ τραπέζι μαζί τους καὶ νὰ μὴ μ' ἀρέσει καὶ τὸ φαή.

Κι ἄκουσε, Γιαννάκη. Τὴν μέρα πού μαθεύτηκε πὼς παραδόθηκε ἡ Σαλονίκη, τράδηξα ἴσια στὸ νεκροταφεῖο, πῆγα στὸν τάφο τοῦ παποῦ, ἔβγαλα τὸ καπέλο μου καὶ σιγάρειπα.

— Παποῦ, ξίπνα. Τὴν πήρανε τὰ γγόνια σου τὴ Σαλονίκη!...

Δὲν ἀποκίτησα νὰ πῶ τὴν **πήραμε**, γιατί τῶ-νιωθα πὼς δὲν εἶχα καμιά συγγένεια μὲ τὸν ἱερολοχίτη τοῦ 21, πού καιμίτουνε χρόνια κάτω ἀπὸ τὴν πέτρα τὴ βαριά.....

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΣΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΔΙΑΔΟΧΟ

Ἄητὸς πὼς εἶχες γεννηθεῖ δὲν τόχες λησιμονήσει
καὶ σὰν ἡ ὥρα σήμιανεν ἡ τρισευλογημένη
ἄπλωσες διάπλιτα φτερά σ' Ἄνατολή καὶ Δύση
νὰ ἰσκιώσης τὴν κληρονομιά πού σοῦχανε κλεμένη.

—><—

Στὴν Ἐλασσώνα βιοστικιά σ' ἐφίλησεν ἡ Νίκη
κ' ἡ Δόξα σὲ τραγούδησε στὰ Σέρβια, στὴν Κοζάνη,
κ' ἡ Λευτεριά κυμαρωτὴ μὲς στὴ Θεσσαλονίκη
τάχτινωτὸ σοῦ φόρεσε τοῦ Αὐρωτῆ στεφάνι.

—><—

Πόθους φτερόνει κι' ὄνειρα-ἡ θεϊκὴ σου χάρι
κι' ἀνθίζουν κι' ἀπ' τὰ αἵματι λουλούδια στὸ χει-
[μῶνα,
μέσα σ' αὐτὴ τὴ χαρωγὴ, πού σβύνει τὸ **Φεγγάρι**
καὶ τοῦ **Σταυροῦ** λαμποκοπᾷει περήφανα ἡχορῶνα.

—><—

Καὶ σὰν περνῆς σὰν κεραινὸς καὶ σὰν ἀστραποβόλι
τις πυλὲς δόξες μίας ξυπνῆς στὴ γῆ τὴ σκλαβιομένη
πού ὄρα τὴν ὥρα κυριτερεῖ νὰ κραῖξη: «Μὲς στὴν Πόλη
ὁ Κωνσταντίνος Βασιλιάς καὶ πάλι ξυναμπαίνει!»
Μεσολόγγι ΑΓΓΕΛΟΣ ΡΩΜΑΙΟΣ

ΦΙΦΙΚΟΣ Α. ΜΑΤΣΑΣ

Τὸ παληκάρι πού σκοτώθηκε στὸ Σαραντάπορο.

(Κοίταξε σελ. 503 τοῦ «Νουμά»)

STABAT MATER DOLOROSA

Μπαλάντα σὲ Λὰ μπερὸλ μινόρε

....Γριούλες Μαννάδες—οἱ Μαννάδες
(ὄχου λαγοῦτι καὶ βιολιά,
Κ' οἱ ταμπουράδες, κ' οἱ ζουρνάδες...)
Γριούλες Μαννάδες—οἱ Μαννάδες,

Συμμαζωχτὲς κ' οἱ κακομοῖρες
(Βαρᾶτε ντιούλια καὶ βιολιά...)
Μὲ τοὺς μοναχογιούς—οἱ χῆρες,
Γριούλες Μαννάδες κακομοῖρες,

Κ' οἱ Κοπελλοῦδες οἱ κερένιες
(ὄχου λαγοῦτι καὶ βιολιά...)
Κ' οἱ Κοπελλοῦδες οἱ κερένιες,
Μὲ τὶς βιαριές, τὶς βιαριές ἔννοιες,

Κι' ἀκόμι πλιὸ πολὺ ὁμορφούλες
(Βαρᾶτε ντιούλια καὶ βιολιά...)
Μὲς τὸν καμηὸ καὶ πλιὸ ὁμορφούλες,
"Ω! οἱ Ἄδερφοῦλες, οἱ Ἄδερφοῦλες...

...Πότε σκυφτὲς κι' ἀλλαισιμένες
(ὄχου λαγοῦτι καὶ βιολιά...)
Λὲς πεθαιμένες, διπλωμένες
Στὰ δυὸ—Μαννοῦλες οἱ καμημένες,

Πότε—ὦ βραχνὰ βλιστήμια, ὦ γόοι!
(Βαρᾶτε ντιούλια καὶ βιολιά...)
ὄχεντρες, ὕινες καὶ Μαννάδες,
Οἱ χιροκαμμένες Μαννάδες...

9 τοῦ Ὁχτώβρη, II Μαραρχία Στρατοῦ

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, άρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συνδρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη άρ. 10. Για τὸ ἔξωτερικὸ φρ. 7ρ. 12,50.—Για τις ἐπαρχίες δεχόμεστε και τρίμηνες συνδρομές (3 άρ την τριμηνία).—Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἂ δὲν ἀποπληρώσει τὴν συνδρομή του.

20 λεπτά τὸ φύλλο.—Τὰ περιοσιμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας διπλὴ τιμή.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κίосκια, και στίς ἐπαρχίες σ' ὅλα τὰ πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ τὴν ἔψαλε τὴ Θεσσαλονίκη, ἔχει μὲ ποίημα, μὰ μὲ ἄρθρο γιομάτο νόημα και λυρισμό, πού τυπώθηκε στὴν «Ἀκρόπολη» τῆς περασμένης Κεριακῆς.

«Ο στίχος εἶναι σὰν παιγνίδι, (τῆς λέει), πού τρέμει κανεὶς μὲ κείνο νὰ σὲ χαιρετήσῃ, τρέμει μήπως πάει νὰ συντριφτεῖ στὸν ὄγκο σου τὸ μεγαλόπρεπο. Και ὁ λιτὸς ὁ λόγος εἶναι και κείνος ἀνήμπορος νὰ παραστήσῃ τὴν ὄνειρώδη σου πραγματικότητα τὴν ὥρα τούτη...»

Κι ἀληθινά. Εἶναι τέτιο και τόσο τὸ ξάφνιασμα γιὰ τίς μεγάλες τίς ἀναπάντεχες ἐπιτυχίες μας, πού κανεὶς γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἐσώψυχη χαρὰ του τὸνομά τῆς μοναχὰ προφέρει, τὸνομά τῆς συντροφεμένο μ' ἓνα ἄλλο ὄνομα — μὲ τὸνομα τοῦ πρωτεργάτη τῆς σημερινῆς χαρᾶς μας.

Θεσσαλονίκη — Βενιζέλος. Νά, ὁ παιάνας πού ταιριάζει σήμερα.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ πολεμάει στὴ Μακεδονία. Ὅσοι προσκυλιάζουμε στοὺς καφενέδες τῆς Ἀθήνας αὐτὴ τὴ λέξη: «Πολεμάει», δὲν μπορούμε νὰ τὴν καλονώσουμε. Ὡστόσο ἄς καμωθοῦμε πὼς τὴ νιώθουμε

κι ἄς τὴν ξαναποῦμε. Τὸ παιδί πολεμάει: στὴ Μακεδονία και ὡθ διαδόθηκε πὼς σὲ καμιά μάχη τὰ λάσπωσε τόσο πού ὁ Διάδοχος ἀναγκάστηκε νὰν τὸ σκοτώσῃ μὲ τὸ ἴδιο του τὸ χέρι.

Και ἡ διάδοση ἡ ἀτιμη πιστεύτηκε. Και ἔφτασε και στ' αὐτιά τοῦ παιδιοῦ. Και τὸ παιδί ἀναγκάστηκε νὰ τελεγραφήσῃ ἀπὸ τὴ Μακεδονία πὼς ζεῖ και πολεμάει και χαιρέται πού δὲν ὑπάρχουν καφενέδες στὴ Μακεδονία.

Και φυσικά. Στὴν Ἀθήνα ὑπάρχουν τόσο καφενέδες. Μὰ και τόσοι παλιοκαφενέδες.

ΤΟ «Νὺν ἀπολύεις τὸν δοῦλον σου» τοῦ Σουμῶν μὰς τὸ θυμήσανε δυὸ λογάκια τοῦ Ἑφταλιώτη μας γραμμένα πάνου σὲ μιὰ κάρτα πού μὰς στάλθηκε τοῦτες τίς μέρες ἀπὸ τὴν Ἀγγλία.

«Γενήκαμε τέλος πάντων ἔθνος κ' ἐμεῖς. Και τώρα πιά ἄς πεθάνω».

Αὐτὰ μὰς γράφει ὁ γλυκὸς ὁ ποιητὴς πού στίς «Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου» και στὴν «Ἱστορία τῆς Ρωμοσύνης» και στίς «Ἀησιώτικες ἱστορίες» του και σὲ τόσα δηγήματα και τραγούδια του ἔκλαψε τὸν ξεπεσμό τῆς Φυλῆς μὰ κ' εὐκήθηκε τὴ σημερινὴ ξαναγέννησή τῆς.

Τ' ΑΠΓΛΩΤΑ στόματα πού τόχουνε γιὰ ἐπάγγελμα νὰ διαδίδουν ὅ,τι τοὺς κατεθεῖ στοὺς ξεροκέφαλο γιὰ τίς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις, πάει, κλειστήκανε πιά. Ἡ Κυβέρνηση μὲ μιὰ ἐγκύκλιό τῆς τάφραξε γιὰ καλά.

«Ἐπειδὴ παρατηρήθη τελευταῖον ὅτι αἱ ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου εἰδήσεις δὲν ἔφεραν ἴσως χερταστικὴν πυκνότητα διὰ τοὺς καινοσπούδους, ὅτι ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῶν πολλὴν ἔσχεν εὐκόλιαν ἡ δημιουργία και ἡ ὑποβολὴ οὐ μόνον ψευδῶν, ἀλλὰ και ἀπαισιῶν θρύλων» κτλ. «Οἱ παραβάται τῆς προκειμένης διατάξεως παραπεμφθήσονται ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου ἵνα ὑποστῶσι τὰς συνεπειὰς τοῦ Νόμου».

Εἶταν ἀπαραίτητη κι αὐτὴ ἡ λογοκρισία πού ἐπιβλήθηκε κατὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου, γιὰ τὴν ἀπύλωτα στόματα τώρα τελευταῖα κρατημὸ δὲν εἶχανε.

Κ' ΕΝΑ καινούριο εἶδος δημιουργήθηκε τοῦτες τίς μέρες. Οἱ ρεκλαματζήδες τοῦ πολέμου. Δηλ. τώρα πού πήραμε και τὴ Σαλονίκη, νὰ θέλεις νὰ καταταχτεῖς στρατιώτης: Μὰ πρὶν καταταχτεῖς νὰ παίρνεις σθάρνα τὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα και νὰν

τό τελαλάξ. Και στὰ ὕστερα, νὰ φορεῖς τὴ στολή και νὰ διπλαμπάρωνεσαι σὲ κανένα στρατιωτικὸ γραφεῖο τῆς Ἀθήνας.

Εἶναι νὰ κλαίει κανεὶς τὸ χακὶ ποῦ πάει ἔτσι ἀδίκαια χαμένο.

Ἡ ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΗΜΑ (*)

Ἡ κυρὰ Ἐπιστήμη εἶχε κι' ἄλλα παιδιά, δύο θεριὰ ποῦ ἀξίαναν κ' ἓνα ἀγόρι, ἔπρεπε νάχει στὸ νοῦ της τὸ σπῖτι της, τὰ γεράματά της, και τὸν ἀδύνατο τὸν ἄντρα της, τὸ μεθύστακα. Ὅ,τι εἶχε νὰ δώσει τῷ ξέρον. Ἄ, οὔτε λεπτὸ περισότερα. Ἄ δὲν τὰ θελε δ' Ἀντρέας τὰ τρακόσια, τόσο τὸ καλλίτερο. Αὐτὴ τὰ φύλαε κι' ἄς ἐμένανε ἀστεφάνωτοι. Λίγο τὸ κακό. Κ' εἶπε δυνατά, «Τὰ τρακόσια ἄς τὰ πάρει, οὔτε λεπτὸ περισότερο».

«Μὴ βιάζεσαι, χριστιανή! Ὁ ἀνεψιός μου, κι' ἄς εἶνε ἄντρας, τῆκαμε, συμπεθέρα, εἶνε παιδὶ κουτὸ, και τὴν ἔπαθε σὰ μὲ τὰ μῆλα. Τοῦ τῶλεγα ἐγώ: Μὴν πειράζεις τὴ θυγατέρα τῆς Τρινκούλαινας, δὲν ἔχει τὸ χρηματικὸ ποῦ σοῦ χρειάζεται, μὴν τὸ πειράζεις τὸ ξένο τὸ θηλυκὸ. Δὲ μ' ἀκουσε. Πάρε μίαν ἄλληνε ποῦ νάχει, ἐγὼ σοῦ τὴ βρίσκω, σοῦ τὴν ἔχω στὸ καρὶ. Τίποτα αὐτὸς, κουτὸς τί νὰ τοῦ κάμεις. Τώρα ὄλα τοῦ πήγανε κακὰ κι' ἀνάποδα, ὄλα, θὰ τὸ ξέρεις. Τὸ κακὶ, τῶπιακε γιομάτο πρᾶμα αὐτὸς δ' νωματάρχης δ' διακολεμένος, ποῦ ἀνάθεμα τὸν πατέρα του. Πάρ' τονε και δέσ' τονε τὸν Ἀντρέα. Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ψωμὶ γλυκὸ δὲν ἔφαε. Ἦτε τρώει, ἦτε πίνει, ἦτε κοιμάται· εἶνε ὄλος συλλοὴ κι' ὄλος γκρόνια. Και καλὰ ποῦ δὲν τὸν ἐπιάνανε κι' αὐτόνε! ἦτε και μᾶς! Ὁ Ἀντρέας ἐκεῖνο τὸ βράδι ἐκοιμόντανε στὸ κρεβάτακι του· ἐγὼ κι' δ' Ἀντώνης τοῦ φύγαμε· μὰ ἐπῆε στὸ διάλογο και πρᾶμα και κακὶ! Ἔτσι τώρα τὰ χρέγια ἀγατίσανε. Ποῦ ὄβολα νὰ κάμει ἄλλο μπατέλλο· τὰ εἰσφορὰ μένουνε ἀπλήρωτα, κι' ἀνησυχίεις μὲ τὸ σακκί. Και τώρα καθόμαστε και οἱ δύο μὲ σταυρωμένα χέρια στὴν ἀπελπισία. Ὁ Ἀντρέας ἐγέννηκε ἀγνωρίστος, σὰν ἄλλος ἄθροπος ἔπειτα ἀπὸ τὴν σφοδρά του και μὲ τὸ δίκιο του δ' καυμένος. Πᾶνε τὰ λεπτὰ ποῦ ἐκυκλοφοροῦσε, και μ' αὐτὰ ἔβγαζε τὸ καθημερινὸ του· κ' ἔλεγε νὰ τ' ἀγατίσει. Στὸ στόμα του τώρα δὲν ἔχει παρὰ τὰ τάλλαρα τῆς Σάβδαινας, και χτυπάει τὸ κεφάλι του ποῦ δὲ μ' ἀκουσε. Τί νὰ τοῦ κάμω τώρα. Ἄς μ' ἀκουε τότες. Ἔτσι δὲ θὰ πειράζε μούτε τὸ σπῖτι σου και θάτανε σήμερα ἀφέντης. Ἄφησ' τόνε νὰ τὸ χτυπάει».

Κ' ἐσώπασε κοιτάζοντας τί ἐντύπωση εἶχαν κάμει στὴ γυναῖκα τὰ τελευταῖα του λόγια. Μὰ ἡ Τριν-

κούλαινα ἔμενε ἀδιάφορη. «Τὸ κακὸ εἶνε» ἔακο-
λοῦθησε «ποῦ κ' ἡ Ρήνη ἐκατάλαβε πῶκομε κακὸ
νεγότσιο. Κι' ἔλο κλαίει ἀντίς νὰ τονὲ παρηγοράει.
Μωρὲ ξέρεις ποῦ καμία φορὰ ἓνα φαρμάκι ἀμπώνει
τὸν ἄθροπο και στὴν ἀτιμία και τοῦ κάνει τὴν
καρδιά του σίδερο; Ἔτσι κι' δ' Ἀντρέας· ἀπ' ἔτσι
τοῦλαχε αὐτό, οὔτε συλλογιέται τὴ Ρήνη· πιάνεται
μοναχὰ ἀπὸ τοῦ καθρέφτες γιὰ νὰ ζήσει και νὰ
μὴν ξεπέσει, κι' ἀγωνίζεται χωρὶς νὰ γονιάζεται
γιὰ κανέναν ἄλλονε. Κακὸ αὐτό, και τοῦ τὸ λέω δ'
κακομοίρης. Τῆκαμες, τῆκαμες. Μὰ δὲ μ' ἀκούει.
Και τοῦπα κι' ὄλις: — Μωρὲ ἀνιψιέ, ἔ τι ἐγέννηκε,
ἐγέννηκε· δὲ διορθόνεται· ἐφτώχυνες τώρα, και πρέ-
πει νὰ ζήσεις και νὰ ζήσει; και τὴ γυναῖκα σου,
γιὰ νὰ μὴν τὴνε βάλεις, μωρὲ, νὰ ξενοδουλεῖ:
Ἄμε πάρε μωρὲ τὸ προικιὸ τῆς Τρινκούλαινας γιὰ
νὰ ἀρχίσεις ἓνα ἔργος. «Ὁχι, λέει, τῶπια ποῦ
προικιὰ δὲ θέλω». Και ἔμενε στὸ πείσιμα του, σὰν δ'
ἀναθεματισμένος δ' Ὀδρηὸς στὴν πίστη του. Μωρὲ,
ἡ Τρινκούλαινα τῆ ἔχει τοῦπα, μωρὲ μπορεὶ νὰ σὲ
βοηθήσει, ἂ θέλει». Τοῦ κάκου. «Τί θὰ σοῦ κάμω-
νε, λέει, τὰ τρακόσια τάλλαρα τῆς. Κάλλιο ἄς ψο-
φήσουμε ὄλοι τῶ πείνας». «Μωρὲ ἂν τῶ χαλέψεις
κάτι παραπάνου θὰ σ' τὸ δώσει». «Ὁχι, λέει· δ' ὄ-
λος εἶνε λόγος». «Ὁ λόγος ναί, μὰ τὸν ἔδωκες μίαν
ὄρα πούχες δικὸ σου κακὶ και ποῦ οἱ ξένοι νοικο-
κυρὸι σοῦ μπιστευόντανε τὸ χρῆμα τους και τὸ κυ-
κλοφοροῦσε, κ' ἔβγαζες τὸ ψωμὶ σου». «Ὁχι»,
λέει. «Μωρὲ μὲ παίρνεις και μένανε στὸ λαϊμὸ σου,
γιατὶ ἔμεινα ἀνεργος, κι' ὅταν εἶμαι νησιτικός, τὸ
λιοπύρι δὲ μὲ χορταίνει». «Ὁχι, λέει, ὄχι!» — «Κα-
λὰ ὄχι· ἄς ἴδοῦμε ποῦ θὰ τὰ βγάλοι ἡ ἄκρη. Κάμε
πάλε τοῦ κεφαλιού σου και μὴ μ' ἀφοκραστεῖς μω-
ρὲ. Εἶδες τί καλὰ ποῦ βρέθηκες; Τί προσμένεις,
μωρὲ; ναῦρεις κάνα ἡδρεμα; ἂ αὐτὴν τὴν τύχη
θὰ σοῦ φέρει, λὲς μωρὲ, ἡ Ρήνη; μὰ δὲν εἶδες τὸ
μπάχτι τῆς; Ἀφόντις ἦρθε αὐτὸ τὸ θηλυκὸ στὰ χέ-
ρια σου δὲν ἔχασες μωρὲ τὰ πάντα; Σ' αὐτὸ μού
πεῖθηκε. Νὰ πάω στὴ Τρινκούλαινας; «Ὁχι»,
μοῦπε. — Καλὰ».

«Ἀκόμα δὲν ἐτέλειωσες» τοῦπε ἡ κυρὰ Ἐπι-
στήμη συγχυσμένη, «ἐγὼ ἔχω νὰ κάμω και τὸ θέ-
λημά μου».

«Μᾶς διώχνεις, αἱ συμπεθέρα», τῆς ἀπάντησε
μ' ἓνα γέλοιο πονηρό· «δὲν πειράζει· ἀκόμα μίαν
στιμὴ και τελειώνω. Ἡ κακόμπαχτη ἡ Ρήνη ποῦ νὰ
ἴδει στεφάνι! Εἶνε κανένας μῆνας ποῦ ζοῦμε χω-
ρὶς δουλειά. Τὰ ὄβολα πάει, ἐσωθήκανε. Τώρα μᾶς
στέρνουνε δικαστικὰ χαρτιά στὸ σπῖτι. Ἐχαθήκαμε.
Κι' δ' Ἀντρέας ἔχασε τὸ νοῦ του τέλεια. Θὰ τοῦ τὸ
πάρουνε τὸ σπῖτι, και νὰ τόνε ἴδεις, εἶνε καμωμέ-
νος σκυλί. Αὐτὸ τὸ ντρέπεται! Κι' ὄλο λέει τώρα
ποῦ θὰ μισέψει και ποῦ θὰ μᾶς ἀπαρτήσει ὄλους,
και ἡ Ρήνη σου ὄλο κλαίει. Και ἡ ἀφεντιά του εἶ-
νε και κακότροπος. Ἄς χτυπάει τὸ κεφάλι του.
Ὅρα του καλή!»

«Και τί θὰ γένει ἡ Ρήνη, ἡ δυστυχισμένη ἡ θυ-
γατέρα μου», εἶπε μὲ μιὰς ἡ Ἐπιστήμη ἀνταρια-
σμένη καταλαβαίνοντας πῶς τῆς ἔλεγε τὴν ἀλήθεια.

«Ἐτέρω και γὼ! Αὐτὴ ἦτανε τῶ καυμένης ἡ

(*) Κοιτάξε ἀριθ. 487, 488, 489, 490, 491 και 492.

τῆς τῆς», ἀποκρίθηκε μὲ κρουφὴ εὐχαρίστια κἀναντας τὸ λυπημένον «νὰ μείνει ἀναντρη, ἡ καψούλα χωρὶς νὰ φταίει. Καὶ νᾶξερες τί τὸν ἀγαπάει! Τί νὰ κάμει; Ὁ ἄρθει πάλι σπῆτι τῆς».

«Σπῆτι τῆς» εἶπε ἀνατριχιάζοντας ἡ μάννα· καὶ ἐσηκώθηκε ν' ἀνάψει τὴ λάμπα γιὰτι ὡστόσο εἶχε νυχτώσει, «Σπῆτι τῆς» ξανᾶπε. Κ' ἐσυλλογίστηκε πῶς ὁ πονηρὸς ὁ μπάρμπαξ δὲν ἔλεγε ψέμα. Ὁ Ἄντρεᾶς θὰ τῆκανε· θὰ μίσειε. Ἄναγκασμένος τώρα ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴ συντήρησίν του γιὰ τὴ θέσιν του θὰ πολεμοῦσε αὐτὸς ἕνας, μ' ὅλα τὰ πλάσματα ποῦ ὑπαρχαν πρὶν κραχτεῖ νικημένος, καὶ ἔβρινε τὴ θυγατέρα τῆς στὴν καταπρόνια. Θὰ ἐντροπιαζότου ἐτσι περσότερο τὸ σπῆτι τῆς. Κ' ἡ δυστυχισμένη ἡ κόρη δὲν εἶχε φταίξει, γιὰτι μία δύναμη ἀνώτερη, ἡ μοῖρα, τὴν εἶχε ρίξει στὰ χέρια του, καθὼς ὁ ἄερας παίρνει ἀπὸ τὰ δέντρα τὰ φύλλα καὶ φουσκώνει τὰ ἀφρισμένα τὰ κύματα. Κι' ὡστόσο ὁ ἄλλος τῆς ἔλεγε: «Μωρὲ, τοῦπα, πρὶ φύγεις μωρὲ ἀφισέ με νὰ πάω στὴ Τρινκούλαινα νὰ τῆ τὰ πῶ ὅλα». Δὲ μούδωκε ἀπάντησιν. «Μωρὲ καλέ, μωρὲ καλέ, μωρὲ ἄρησέ με».

«Ποῦ νὰ πᾶς, μπάρμπα», μούπε, «δὲ θὰ τὰ ξέρει ὅλα λογιᾶς ἡ Τρινκούλαινα, ἂν ἤθελε νὰ βοηθήσει, δὲ θὰ μνηοῦσε ἡ ἴδια;» — «Μωρὲ τῆ πῆρες τὸ παιδί τῆς καὶ τὴν ἰμὴ τῆς καὶ νὰ μνηῦσαι; τί λές;»! «Ἐχει στὸ νοῦ τῆς, μούπε, νὰ γένω δοῦλος. Ξέρεις, μωρὲ μπάρμπα, τί τῆ πρπε; Νὰ τῆ στείλω ἐπίσω τὴ Ρήνη καὶ νὰ πάρω τὴν ἄλληνε τῆ Σάδδαινας. Τί λές μου τῆνε δίνει ἀκόμα;»

«Γιὰ νὰ σ'τὴ δίνει, τὴ δίνει, τοῦπα, μὰ αὐτὴν τὴν ἀτιμία δὲν τὴν κάνεις· κάλλιο μίσειψε». «Λογιᾶς θὰ σκιαζόμουνα τὸ Τρίγκουλο», μούπε.

«Ἄ εὐρήκατε ἀδυναμία», εἶπε ἡ Ἐπιστήμη θυμωμένη καὶ φοβισμένη, «σύμφωνοι εἴσαστε καὶ οἱ δύο σας. Ὁ μαοκαρᾶς! Τί ἰδέες ποῦ γεννάει ὁ νοῦς του. Σὲ θιαμάζομαι πῶρχεσαι καὶ μού λές αὐτὰ τὰ λόγια. Μὰ ἐτσι τὸ συνηθᾶτε ἐσεῖς. Τὸ σὸί σας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του εἶνε τέτοιο!»

«Μὴ μᾶς βρίζεις, συμπεθέρα, νὰ ζεῖς, μὴ μὲ πάρει καὶ μένανε ὁ θυμός», τῆς ἀπάντησε ἀνάδοντας ἕνα τοιγαροῦ· «αὐτὸ δὲν τὸ κάνει· μούτε δὲν τὸν ἀφίνουμε. Ἡ ἀφεντιά σου βρίζεις, κι' ἀντὶς ἐγὼ ἤρθα γιὰ καλὸ. Θέλω νὰ προλάβεις. Κ' ἤρθα νὰ σ'τὰ πῶ αὐτά, χωρὶς νὰ τὸ ξέρει, πιστεψε, χωρὶς νὰ ξέρει τίποτα. Τὸ σπῆτι του εἶνε βαρεμένο μὲ ἐξακόσια τάλλαρα, σοῦ τῆχε μιλήσει. Ἄν τοῦ τᾶχες δώκει, ὅλα θᾶτανε καλὰ. Καὶ γιὰ τὴν ἀφεντιά σου, δὲν ἦτανε καὶ πολλά. Τώρα ἡ Ρήνη θᾶτανε στεφανωμένη, νοικοκυρὰ μέσα στὸ ἀρχαῖο νοικοκυρεμένο σπῆτι τοῦ Ψῆ, κι' ἀπόφτον ἡσυχῆ. Δὲν τοῦπρπε τοῦ Ἄντρεᾶ καὶ κάτι περσότερο; Τί εἶνε ἐξακόσια τάλλαρα; Ἔνα τίποτε! Τῆ Σάδδαινας ἔχει ἀπάνου ἀπὸ χιλιάδα».

«Καὶ τὴ στεφανώνει τὴ Ρήνη» ἐρώτησε ἡ νοικοκυρὰ ἀναποφάσιστη καὶ ἀναστενάζοντας.

«Μὴ βιάζεσαι, ἐτσι μὲ μᾶς» τῆς ἀπάντησε βάζοντας ἕνα δάχτυλο στὸ μέτωπό του· «ἂν τᾶχε τὰ ἐξακόσια, ἐλευτέρονε τὸ σπῆτι του. Μὰ νὰ τότε ρωτήσω. Σοῦπα δὲν ξέρει ἀκόμα τίποτα ποῦ ἤρθα νὰ

σ' εἶρω. Ἔνα κεραμίδι σίγουρο γιὰ νὰ ἀποσκεπάζει κανεὶς τὸ κεφάλι του καλὸ εἶνε, δὲ σοῦ λέω, μὰ δὲ φτάνει. Ὁ ἄθρωπος θέλει καὶ νὰ τρώει. Θὰ μισέψει, λέει. Ἐδῶ δὲ μπορεῖ νὰ ξενοδουλεύει. Καίτι δὲν ἔχει· κι' ἕνα καίτι σὸν αὐτὸ πῶχασε στοιχίζει τετρακόσια τάλλαρα».

«Θέλει λοιπὸν χίλια» εἶπε μὲ θυμὸ ἡ γυναῖκα, «Κόπιασε στὸ καλὸ, καὶ κάμετε ἕτι θέλετε. Ἦρθε ἐδῶ νὰ παζαρέψεις. Δὲ ντρεπόσουνε!»

«Καλὰ, καλὰ» τῆς ἀποκρίθηκε σὰ φοβερίζοντας κ' ἐσηκώθηκε γιὰ νὰ φύγει.

«Κόπιασε στὸ καλὸ καὶ μὴ σοῦ πῶ ποῦ ἄλλου. Τρεῖς ἑκατοστὲς εἶνε ἡ μερίδα τῆς, ἂ θέλει ἄς τῆ πάρει, εἰδὲ μὴ πνίχτε τῆνε κι' ἔλας. Ἐγὼ δὲ μὲ γνοιᾶζει. Οὔτε λεπτὸ περσότερο».

Κ' ἐκείνην τὴ στιγμὴ ἐξαναρχότου στὸ σπῆτι ὁ Τρίγκουλος, κρασιομένος, γερασμένος, ἀδύνατος, σκυφτὸς καὶ καλανταρίζοντας.

Τὰ θολωμένα του τὰ μάτια ἦταν βασιλεμένα ἀπὸ τὴ μέθη καὶ τὸ χρῶμα τοῦ λιγνοῦ προσώπου του κόκκινο. Εἶχε ἀκούσει κ' ἐκεῖνος τὰ τελευταία τὰ λόγια καὶ τώρα τῆς εἶπε:

«Δὸς τα τὰ ἐξακόσια, καὶ μὲνη, ἐγὼ σοῦ τῆπα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ· εἶδες ποῦ ἐματάρθαμε;»

«Θέλουμε χίλια, μεθύστακα» τοῦπε ἄγρια ἡ γυναῖκα του, «ἐσὺ τᾶφταιξες· τί νὰ δώσω; τὰ μάτια μου;»

«Τᾶχεις» τῆς ξανᾶπε κουνώντας κουτὰ τὸ κεφάλι του ὁ μεθυμένος, τᾶχεις· δὸς του τα».

«Χίλια εἶνε ὅλα ὅλα! θέλεις νὰ μᾶς πάρει καὶ τὸ ποκάμισο καὶ νὰ διακονήσουμε;»

«Θὰ δουλέψουμε», τῆς ἀποκρίθηκε, «δὸς τα».

Κ' ἐτσι λέγοντας ἐπήγαγε καλανταρίζοντας στὴν κρεββατοκάμαρα γιὰ νὰ κοιμηθεῖ, ἐνῶ, τὴν ἴδια στιγμὴ, ὁ μπάρμπαξ τοῦ Ἄντρεᾶ ἔβγαине στὸ δρόμο.

(Ἀκολουθεῖ)

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΙΔΑ — «Ὅσοι ζωντανοὶ» δρ. 2 (γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ φρ. 2,25).

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΥ (Judaz Errant) «Ἄγκάθια καὶ τρεβόλοι» δρ. 1 (γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, φρ. 125).

OSCAR WILDE — «DE PROFUNDIS» μετάφρ. Ἄλεξ. Μαρπουτζόγλου δρ. 2 (γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ φρ. 2,25).

VERNON LEE — «Ἡ Ἀριάδνη στὴ Μάντουα», δρᾶμα σὲ πέντε πράξεις (μετάφραση Στέφ. Πάργα) δρ. 1 (γιὰ τὸ ἐξωτερ. φρ. 1,25). ΑἴΓΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ «Ἡ μουσικὴ διὰ τῶν αἰώνων»